

МИХАИЛ САДОВЯНУ В ДЪЖДА

Превод от румънски: Иво Тодоров, 1980

chitanka.info

Толкова много вода се изля от небето, че дъждовете трябваше най-после да ни дадат малко почивка, мислех си аз. Имах неотложна работа в планината. Налагаше ми се да отида до големите мандри в Брощени. Преди няколко дни видях, че облачната покривка поизтъня и над самия залез се показа бледото слънце, подобно на стара сребърна тепсия... Реших се да тръгна. Намерих два яки коня и един лек файтон и потеглих.

Тръгнах на 7 септември, миналата седмица. Минахме благополучно Фолтичени и поехме нагоре към планината. Оттам се виждаха боровите гори, а в далечината планинските върхове, забулени в облаци и изпарения, които извираха от тайнствените влажни котловини и оврази.

Гледката бе наистина величествена; в мрачните планини сякаш вряха и кипяха пороищата и градушките, а в долините като че димяха казаните на ада. За миг се поколебах, дощя ми се да спра и да се върна. Но да си призная, досрамя ме от кочияша, който спокойно пушеше дебела цигара и караше конете към Мълинския мост.

— Слушай, Матей — заговорих аз, — виждаш ли планината? Аз мисля, че ще вали... Ти какво ще кажеш?

— Знам ли аз, господине? Тук всичко е по божията воля...

Реших, че след тези мъдри думи не мога да кажа нищо. Матей опъна юздите и ние минахме Молдова през тинята, направо през водата и по една останала част от моста. Моят кочияш бе минавал стократно по този път и бе срещал стотици лица като моето, та сега и пътят, и пътниците му бяха повече или по-малко безразлични. Конете му бяха най-близките приятели и през цялото време той разговаряше с тях. Говореше бавно, с дебел глас, а в отговор приятелите му наостряха уши и ги мърдаха на всички страни.

— Ще успеем ли да стигнем горе, в планината, Матей?

— Божа работа, господине...

Да, моят човек имаше точни отговори за всички сложни моменти в живота. Тази философия му носеше задоволство и покой. Повече не го безпокоих. Оставих го да навежда черното си брадясало лице към ушите на конете и потънах в моите мисли, въпроси, отговори и съмнения.

Скоро ме лъхна силен дъх на борова гора. Пресякохме бързо долината в самото подножие на планината, където бяха разположени

чистите и красиви селца Мълнии, Вълени и колибите край Суха.

Към четири часа след обяд облаци покриха небето. Аз гледах жално разкъсаните от предишните пороища мостове; ямите, изровени от неотдавнашните проливни дъждове; свлечените канари и камъни, натрупани по всички завои на пътя; полегалите треви по ливадите и наноса от тиня по градините. Пред очите ми бяха всички поразии на водната стихия... Няма ли да има най-после край на всичко това, питах се аз; твърде много изпитания се струпяха върху клетия народ. Трябва да има някакъв предел, някаква разумна мярка в природата. Значи, време е дъждовете да престанат...

— Матей — рекох на висок глас, — струва ми се, че няма да вали повече...

— Ами, господине, след час време дъждът ще ни пресрещне... И то какъв дъжд, като потоп, всички потоци ще прелеят...

Този път моят кочияш знаеше точно каква е божията воля. Той нямаше нужда да се залъгва със съмнителни утешения. Опипа скътания под седалката ямурлук, сви си още една дебела цигара и пак заразкава нещо много важно на конете си.

— Ей, момчета — думаше им той, — спомняте ли си какво патихме ние преди три години, когато Молдова едва не ни отнесе чак до Галац?...

Конете помръднаха уши, сякаш наистина си спомняха нещо такова, и Матей започна да разказва с къси и отривисти, но доста разбираеми изречения една драматична преживелица в планината. Той мислеше, че го чуват и разбират само конете, но и аз го чувах и с всяка негова дума у мен растеше тревогата и съжалението, че съм си оставил спокойния живот, работната маса и градското легло, за да се катеря по чукарите.

Когато свърши разказа си, Матей се наведе, извади ямурлука, навлече го и се пристегна; после слезе и вдигна над мен чергилото на файтона. Завъртя се около конете и ги огледа внимателно. Потупа ги по вратовете и ги погали по челата. Тъкмо се качи отново на капрата, и дъждът заваля. Започна ситно. Откъм високите планини вятърът носеше разпокъсани облаци. По склоновете около нас зашумяха боровете. Притъмня. Долината пред нас сякаш се стесняваше и в този мрачен зловец час на мен ми се стори, че тя води към някоя пропаст или пещера...

Поройният дъжд ни връхлетя изведнъж, като от разцепен облак. Ние бяхме като в котел, от всички страни се издигаха скали, над боровете и брезите се стелеше таван от черни като сажди облаци. Спряхме. Матей скръсти ръце на гърдите си, а конете наведоха глави към земята. Дъждът се изливаше като из ведро, водните откоси тропаха по земята като градушка и образуваха мехурчета, които подскачаха, обръщаха се и се мятаха като буболечки. След малко острият рев на един бурен поток, който свличаше камъни от планината, заглуши тропота на дъжда и воя на гората.

Пороят отмина; вятърът утихна; остана само дъждът — ситен, плътен и студен като суграшица.

— Е, хайде, татъвите кончета... — рече кочияшът със спокоен глас.

Файтонът потегли. На всеки стотина крачки преминавахме през мътни сърдити поточета, които пресичаха пътя. Потоците носеха студен полъх, а бученето на водата отекваше дълбоко в горите по склоновете.

Отново плисна пороен дъжд и ние пак се спряхме. До Суха, където можехме да се подслоним, водната вихрушка връхлита много пъти върху нас. Когато най-последно спряхме в Суха, дъждът се лееше плътен и *тучен*, както казваше Матей, скоро нямаше да спре... В мен клокочеше възмущение против това абсурдно положение и отчаяние, че „точно сега“ и „точно на мен“ трябваше да ми се случи такова нещо. Затова в първите мигове дори не забелязах мокрите като мишки хора, които със запретнати до коленете крачоли се спущаха по планинските пътеки; не обърнах внимание на кираджиите, които с мъка се влачеха по разкаляния и изровен път, мокри, изнурени и без надежда за скорошна почивка; хора на коне тръгваха да търсят разбягалите се от бурята говеда; сякаш проклетие тегнеше над тези измъчени люде, които за миг бяха вдигнали очи с молба към безмилостното и намръщено небе.

Ханът в Суха бе безлюден. Ханджията стоеше на прага ядосан, замислен за болките и мъките на този свят. Припряно и доста раздражено аз поисках да ни подслони и нахрани. Той ми отвърна също така остро и ми показа, че мога да почивам където си искам на голия и мокър под, а за ядене нямал нищо, съвсем нищо.

Изпаднах в отчаяние; яростта кипеше в мен и всеки момент можеше да се излее върху моя нещастен домакин. Търсех по-силни думи, с които да изразя мнението си за нашето варварство, за нехайството на администрацията и други подобни. Приготвих се да заговоря, хапех устни и гледах с омраза ханджията. В това време Матей се зададе откъм обора, където бе подслонил конете от дъжда, погледна към мен, погледна и ханджията и добродушно, с помирителен вид поглади големите си мустаци.

— Какво? Празен ли е ханът? — викнах аз. — Нищо ли няма? Да умрем от глад ли? Що за приказки, човече?

Ханджията само вдигна рамене.

— Като видях какво е лошо времето днес — отговори той, — не приготвих нищо. Кой ще дойде тук по такова време?...

Той се обърна презрително и гордо влезе в хана.

Матей изведнъж се засмя.

— Недей така, господине — кротко каза той. — Не се ядосвай. Остави го. Господин Некулай е живял в града и знае той какво приказва. Няма супа, няма печено, както си му е редът в хан като неговия... Ама нещо за ядене — веднага ще се намери... Ела с мен...

Отвратен от всичко на този свят, аз влязох след кочияша.

Матей се повъртя малко около домакина, запали си цигара, напсува цветисто дъжда, който, както се изрази, „си прави каквото му скимне“, и след това попита дружелюбно:

— Господин Некулай, ами мамалига можеш да направиш, нали?

— Мога — отговори ханджията.

— При стопанин като тебе винаги ще се намерят две-три яйца, нали?

— Яйца ли? Разбира се. Имам пресни яйца...

— Добре — тактично каза Матей, като ме погледна с крайчеца на окото си. — Ами малко сиренце, господин Некулай, от твоите тънкорунни овчици...

— И сирене има.

— Ами малко масълце от твоите киролски кравички, дето ги имаш от Австрията?

— И масло има... Ами че мога да ви изпържа яйца на очи с прясно масло! — просветна изведнъж лицето на господин Некулай.

— Че тогава може да се опече и едно пиленце за господина! — решително каза Матей.

— Може ами как да не може? И виното ми е добро. От Никорещ го докарах миналата година...

— Както виждам, господине — въздъгнах аз тежко, като след трудно изкачване, — излиза, че си имал всички земни благини, а не си знаел!...

— Ех, господине — изпъшка ханджията. — Душата ни взе този дъжд! Цяло лято не спря да вали. Хайде, влезте вътре и се съблечете. Ще наклада и огъня...

Поканих и Матей да влезе с мен. Този кротък, мълчалив и спокоен човек, който с добро настроение приемаше всички небесни и земни мъки, ми стана приятел в сегашните трудни условия. Аз му се възхищавах. Почерпих го с вино, поделих с него яденето си. Настаних се до огъня, стоплих се, дрехите ми изсъхнаха и аз зачаках да спре дъждът.

Но дъждът не спираше. Цялата нощ той се лееше като из ведро; водите непрекъснато прииждаха, по всички долчинки се носеше грохотът на камъните, откъснати от планинските чукари. Водата стигна чак до градините и къщите на хората; временните мостчета бяха разрушени и отнесени от потоците вода, които се виеха като змии. На сутринта проливният дъжд продължаваше. През прозорците струеше бледа светлина, а Матей ми разказваше за какви ли не беди, нещастия и изпитания. Разказваше ми ги със същия спокоен дебел глас, с който разговаряше със своите кончета...

— Господине — тихо ми каза той, — откъм Стънишоара иде потоп... Чини ми се, че няма да можем да се измъкнем оттук...

— Какво? — викнах аз ужасен. — Докога ще стоим в този затвор?

— Знам ли? Божа работа е това. Може и седмица да стоим...

Моят гняв, дълго време сдържан и сподавен, изведнъж избухна и се изля върху Матей... Не зная какво съм му викал; може и да съм го ударил. Той бе виновен за всичките нещастия на света, за всички наводнения и пороища на земята и на небето, за дивацината и простотията в нашата клета страна, за всичко, за което човек може да има някаква вина.

Той седна безмълвно в един ъгъл. Аз млъкнах уморен. Дъждът навън се лееше бурно, като след дълга суша. През прозореца се виждаха потъналите във вода и мъгла планини.

Когато дойде на себе си, Матей обърна към мен сериозното си, посърнало и тъжно лице.

— И друг път ми са се случвали такива работи, господине... От трийсет години возя аз господари по голямата планина... Всички са ме черпили с вино и ядене; малцина са ми казвали добра дума; мнозина са постъпвали с мен като тебе...

И той вдигна от пода мократа си шапка.

— Къде отиваш? — попитах го аз успокоен и омекнал. — Забрави това, Матей; я иди да си пийнеш една кана вино... Кажу ми на господин Некулай да ти даде.

Той поклати глава, загледан настрани, и това му бе известно. После се обърна да излиза.

— Къде отиваш?

— В обора. Знаех си аз, че моето място не е тук... С конете аз винаги се погаждам... Поразкажа им нещо, те ме слушат...

Погледнах го право в очите, но не можах да разбера какво се таеше в тях: омраза или примирение... Той стоеше унижен, с мокри и изкаляни дрехи, и от целия му вид лъхаше неописуема тъга, както от проклетия безкраен дъжд...

Той излезе и отиде при своите другари...

1916 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.